

Koncepce rozvoje Ústavu pro archeologii FF UK na roky 2019–2022

Ústav pro archeologii FF UK (ÚPA) je živým pracovištěm, které poskytuje zázemí pro komplexní studium minulých společností na základě jejich materiálních pozůstatků. Vědecko-výzkumné aktivity a výuka pokrývají celé období lidské minulosti, od paleolitických lovců a sběračů až po moderní epochu; geografický záběr se soustředí na zaalpskou část Evropy a České země. ÚPA se zároveň začleňuje do širší skupiny historických a materiálově (vizuálně) orientovaných oborů, čímž významně přispívá k tomu, že Filozofická fakulta nabízí studium hmotné kultury a archeologie v globálním měřítku. Pracovníci ÚPA kladou důraz na rozvoj unikátních mezioborových přesahů, dlouhodobě udržitelných mezinárodních kontaktů a řešení společensky závažných témat i způsobů jejich prezentace. Při výchově doktorandů ÚPA rozvíjí spolupráci primárně s Archeologickým ústavem AV ČR, Praha, v.v.i., což je zakotveno i v nové akreditaci.

1. Oblast personálního rozvoje

Současný stav

- Personální složení ÚPA umožňuje, aby i přes poměrně nízký počet osob byly efektivně pokryty nároky kladené na kvalitní výzkum, výuku a aktivity směřující k veřejnosti. Kolektiv interních akademických pracovníků ÚPA nyní zahrnuje 5 osob (1 profesor, 1 docent, 3 odborní asistenti; 4,75 FTE).
- Aktuálně probíhá jedno habilitační řízení (T. Klír) a druhé bude zahájeno ještě v běžícím akademickém roce (I. Štefan). Z dlouhodobě působících externích zaměstnanců bylo zahájeno habilitační řízení J. Jiříka. Tím se vytváří příznivé předpoklady pro to, aby všechny semináře v bakalářském i magisterském studiu vedli habilitovaní pracovníci.
- Kolektiv ÚPA rozšiřují dva administrativně-techničtí pracovníci – sekretářka a knihovnice (R. Šmidtová, K. Bromová). Z. Bláhová je pověřena správou studijní archeologické sbírky.
- Chod ústavu je primárně zajišťován tzv. fakultním balíčkem, univerzitním programem PROGRES a v minimální míře také OP VVV KREAS. M. Popelka a R. Šmidtová jsou zapojeni do projektu *ArchaeoCentrum Čechy-Bavorsko* (fondy EU).
- Habilitační akreditace je realizována společně s ÚKAR.

Příležitosti a cíle

1. ***Získání perspektivního odborného asistenta.*** K roku 2022 budou již dva pracovníci ÚPA v důchodovém věku. Za klíčové proto považujeme získat (nebo vytvořit předpoklady pro získání) nového odborníka, optimálně se zahraničními zkušenostmi. Zároveň budeme usilovat o hostujícího zahraničního profesora (Fond mobility, KREAS).
2. ***Získání technicko-pedagogického pracovníka.*** Na ÚPA dlouhodobě chybí pracovník, jenž by zajišťoval práci s moderními technologiemi, výuku software, servis během archeologickým výzkumů, jejich zpracování a chod *Archeologické základny v Mělníku*. Budeme usilovat o vytvoření takového místa (L2 nebo VP), nejlépe sdíleného s ÚKAR.
3. ***Součinnost s ÚKAR a ČEgÚ.*** Na personální rovině hodláme posilovat spolupráci s partnerskými archeologickými ústavu, a to formou sdílené výuky praktických a teoretických předmětů a předmětů z protohistorických období. Tento požadavek je reflektován i v nové akreditaci.
4. ***Podpora externistů – spolupráce s ARÚ AV ČR.*** Do výuky studijního programu *Archeologie pravěku a středověku* jsou v hojné míře zapojováni specialisté – externisté, zaměstnaní na pražských odborných pracovištích (zejména ARÚ AV ČR). Důležitým úkolem je udržet jejich stávající zapojení v nezmenšené míře. Ideální je vytvořit sérii společných seminářů (ÚPA – ARÚ AV ČR).
5. ***Podpora karierního růstu.*** Jako velmi podstatný vnímáme další profesionální růst zaměstnanců ÚPA, jenž by reflektoval principy připravovaného karierního řádu FF UK. Doporučená výuková povinnost je již reflektována v nové akreditaci, pravidelněji budou navíc čerpána standardní i projektová volna a pracovníci budou soustavně usilovat o dlouhodobé zahraniční pobyty.
6. ***Financování.*** Palčivým problémem je dlouhodobé podfinancování ÚPA. V roce 2020 bude třeba řešit propad daný ukončením projektu *ArchaeoCentrum Čechy-Bavorsko*. Primárním řešením je projektové financování, což již nyní reflektují dva podané GA ČR projekty.

2. Rozvoj pedagogické činnosti

Současný stav

- Ve studijním oboru *Archeologie pravěku a středověku* je aktuálně zapsáno 39 bakalářských studentů, 38 navazujících magistrů a 42 doktorandů, včetně jedné doktorandky v programu Cotutelle.
- V uplynulých třech letech (2016–2018) studium úspěšně ukončilo 15 studentů Bc. a 35 NMgr. formy studia a 5 doktorandů. Poměrně vysoký podíl na vedení absolventských prací mají externisté.
- Do studijního oboru nastoupilo v období 2016–2018 v průměru 10–12 studentů ročně (Bc. i Nmgr.). Každoročně byli navíc přijati 4 zahraniční studenti v rámci programu Erasmus (celkem 12).
- Dva doktorandi ÚPA jsou aktuálně řešiteli výzkumných projektů GA UK, pravidlem je zapojení do soutěže o vnitřní granty FF UK.
- V ak. roce 2019/20 začne nabíhat nová akreditace (Bc. i NMgr.), a to plně i sdružené studium. Hlavním úkolem je zajistit její plynulé a bezproblémové naběhnutí, včetně okamžitého řešení evaluačních podnětů. Vzhledem ke sdružené povaze studia, které je novinkou, považujeme za klíčové sladění rozvrhu s jinými studijními programy. První absolventi nově akreditovaného studijního programu se objeví na konci ak. roku 2021/2022, kdy se otevře prostor pro komplexní interní evaluaci a úpravy akreditace.
- V ak. roce 2019/20 začne chod ústavu ovlivňovat i nová akreditace doktorského studia, kterou FF UK realizuje společně s ARÚ AV ČR, v.v.i. V nové akreditaci jsou mj. zakotveny zahraniční výjezdy studentů a vědecká činnost spojená s podáváním žádostí o výzkumné granty. Vybraní doktorandi se každoročně účastní mezinárodního semináře *Doktorandský trojúhelník* (ČR – Polsko – Německo).
- Projekt *ArchaeoCentrum Čechy-Bavorsko* končí v roce 2019, na základě kooperační smlouvy o udržitelnosti projektu ale bude pokračovat nejméně po dobu dalších 10 let.
- Pracovníci ÚPA se pravidelně účastní U3V.

Příležitosti a cíle

1. ***Prostupnost s dalšími studijními programy.*** Nová akreditace rozvíjí moderně koncipovaný obsah studijního oboru a využívá princip sdílené výuky a prostupnosti s blízkými obory. Nové příležitosti nabízí sdružené studium, v jehož rámci hodláme

plnohodnotněji rozvíjet atraktivní, ale dosud opomíjená témata, zejména archeologii nedávné minulosti (s Ústavem etnologie a historickými ústavu).

2. **Podpora studentských aktivit.** Studenti archeologických programů na FF UK dosud nevytváří žádný studentský spolek. Domníváme se, že jeho existence by zlepšila fungování ÚPA na mnoha rovinách. Vzhledem k relativně nižšímu počtu studentů zamýšlíme iniciovat a podpořit existenci spolku společného pro studenty všech archeologických programů na FF UK. Usilovat/podporovat budeme vznik tradice mezinárodních studentských konferencí.
3. **Zahraniční studijní zkušenosti.** Cílem je, aby větší část studentů získala zahraniční zkušenost již během Bc. nebo NMgr. studia, nejlépe v rámci mobility LPP+ Erasmus. Řešení spatřujeme v motivačně aktivnější roli vedoucího diplomové práce a seminářů.
4. **Podpora badatelských aktivit studentů a doktorandů.** Udržet hodláme tradici, že nadaní studenti si již v rámci diplomové práce podávají žádosti o výzkumné projekty (SVV, GA UK). Usilovat budeme o silnější nominace kvalitních závěrečných prací do oborových soutěží.
5. **Intenzivnější zapojení doktorandů do chodu ÚPA.** Interní doktorandi se podílí na přípravě standardních seminářů, exkurzí a letních praxí. Rovněž rozvoj mezinárodních kontaktů a grantových projektů předpokládá zapojení doktorandů. Úkolem je stávající zapojení doktorandů prohloubit a rozvíjet i mezinárodní seminář *Doktorandský trojúhelník*.
6. **Navýšení počtu uchazečů.** Aktuální počty uchazečů o všechny formy studia považujeme za nízké. Situace by se měla zlepšit zavedením sdružené formy studia. Další potenciál spatřujeme v atraktivnější prezentaci ÚPA formou modernizovaných webových stránek, soustavném zapojení doktorandů do propagace studia na středních školách a v potenciálních aktivitách studentského spolku.
7. **Internacionalizace studia.** V období 2019–2022 budeme usilovat o zatraktivnění studijního programu pro zahraniční studenty v Bc. i NMgr. formě studia (Erasmus+) a doktorského studia (např. Cotutelle).
  - nová akreditace zakotvuje jeden kurz v angličtině; cílem je každoroční navýšení počtu na dva cizojazyčné kurzy.
  - efektivní cestu pro získání kvalitních zahraničních uchazečů o doktorské studium nabízí strategická partnerství na fakultní a univerzitní úrovni (CENTRAL, 4EU+, bilaterální partnerství). Cílem je, aby studium zahraničních doktorandů bylo provázáno s řešením společných výzkumných projektů.

8. **Posílit výuku moderních technologií a software užívaných v archeologii**, jak z velké části zakotvuje i nová akreditace.

3. Rozvoj vědecké a publikační činnosti

Současný stav

- V předchozím období pracovníci ÚPA realizovali standardní výzkumný projekt GA ČR (J. Klápště, 2016–2018). Řešen byl rovněž jeden projekt GA UK a několik interních výzkumných projektů FF UK. Aktuálně jsou řešeny dva projekty GA UK. Prof. J. Klápště získal prestižní ocenění *Donatio Universitatis Carolinae* (2018).
- Pracovníci a doktorandi ÚPA jsou začlenění do programů Progres Q09 a Q07. Jeden pracovník je zapojen do OP VVV KREAS.
- Vědecko-výzkumná spolupráce se zahraničními partnery se v medievistických tématech opírá o každoroční setkávání v rámci *Doktorandského trojúhelníku*.
- Na celoevropské úrovni je významné zapojení dvou pracovníků ÚPA do evropské asociace *Ruralia* a příslušných konferencí (www.ruralia.cz) (J. Klápště, T. Klír).
- Silnou stránkou výzkumných projektů řešených na ÚPA jsou mezioborové přesahy, aktuálně především s jazykovědou, sociálními dějinami, dějinami umění/stavební historií a kulturní antropologií.
- V roce 2017 byla ve spolupráci s ÚJČ AV ČR uspořádána mezinárodní konference *Language Contact and the Early Slavs*. V roce 2016 jsme se podíleli na přípravě konference *Soumrak tradiční společnosti. Český venkov a maloměsto na přelomu epoch* (PRVOUK; ÚČD).
- Díky doktorandům se rozvíjí vědecky i publikačně přínosná spolupráce s Českou zemědělskou univerzitou (Fakultní tým *Human Adaptability Studies*, prof. M. Hejcman).
- Publikační činnost pracovníků a doktorandů ÚPA od roku 2016 shrnuje tabulka níže. Cizojazyčné studie a monografie jsou předkládány interními akademickými pracovníky (např. *The Archaeology of Prague and the Medieval Czech Lands, 1100–1600*, J. Klápště, 2016, nakl. Equinox).
- Pracovníci ÚPA zajišťují redakci časopisu *Praehistorica* (Karolinum; 2x ročně).

Druh výsledku	Interní pracovníci ÚPA	Doktorandi	Celkem
Článek v českém nebo slov. časopise bez IF	12	26	38
Článek s IF	4	1	5
Článek popularizační, přehledový	1	4	5
Článek v zahr. čas. bez IF	2	0	2
Kapitola v knize (monografie, kolektivní monografie)	13	0	13
Knih	3	2	5

V případech spoluautorství tříděno podle vlastníků záznamů.

Příležitosti a cíle

1. **Rozvoj mezinárodní spolupráce – ustavující workshopy.** Hodláme dále rozšířit síť partnerských pracovišť pro rozvoj vědecké spolupráce a podávání mezinárodních výzkumných projektů. Nástrojem budou interní workshopy a konference v rámci OP VVV KREAS. Aktuálně připravujeme workshopy usilující o užší spolupráci archeologů a historiků:
  - *European transformation of settlement pattern in archaeological and written sources (11th-13th ct.)* (Praha, 7.–9.11. 2019); partneři: School of History and Heritage, Univ. of Lincoln; Etudes médiévales, Univ. Toulouse - Jean Jaurès.
  - *Meanings of Mobility among Peasants in Europe, 1300–1800* (Praha, 17.–19.10. 2019); partneři: Dep. of History, Uppsala Univ.; Karstadt Univ.
2. **Strategická partnerství.** Plánujeme rozvíjet vědeckou spolupráci s pracovišti na univerzitách, které jsou strategickými partnery UK nebo FF UK (aktuálně Institut für Ur- und Frühgeschichte und Vorderasiatische Archäologie a Slavisches Institut, Univ. Heidelberg).
3. **Prestižní granty.** Mezinárodní spolupráce je rozvíjena tak, aby se zvýšila možnost uspět v podání mezinárodního nebo národního prestižního grantu (EXPRO, DFG–GA ČR, ERC).
4. **Domácí partneři.** Podstatné bude udržet dosavadní spolupráci s archeologickými a historickými pracovišti na českých univerzitách (společné projekty a seminární série, kulaté stoly).
5. **Smlouvy o spolupráci.** V jednání jsou rámcové smlouvy o vědecko-výzkumné spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou a Národním památkovým ústavem.

6. **Motivace doktorandů.** Potenciál pro zvýšení publikační činnosti spatřujeme v motivaci a soustavné podpoře badatelské a publikační činnosti doktorandů, což je zakotveno i v nové akreditaci.
7. **Badatelské týmy.** Je třeba soustavně podporovat výzkumné týmy propojující školitele (pracovníci ÚPA nebo ARÚ AV ČR), doktorandy a nadané studenty, a to i mimo rámec FF UK (příkladem je stávající spolupráce s ČZU).
8. **Periodikum Praehistorica** – cílem je zařazení do databáze SCOPUS a internacionalizace časopisu.

4. Výhled dalších oblastí rozvoje základní součásti

(zázemí, infrastruktura, vybavení, prezentace)

Současný stav

- *Knihovna ÚPA FF UK* patří mezi trojici největších oborových knihoven v ČR a její fond je z velké části jedinečný (30.000 svazků). Každoroční růst je zajišťován knižní výměnou a nákupem vybraných titulů z grantových prostředků.
- *Archeologická základna FF UK v Mělníku*, sdílená s ÚKAR, poskytuje základní technické zázemí pro výzkumné projekty, letní archeologické praxe, elementární zpracování materiálu, cvičení a workshopy.
- Výuku software zajišťuje *počítačová laboratoř Katedry logiky* (spolu s ÚKAR).
- *Technické vybavení* pro výukové a badatelské aktivity zahrnuje totální laserové stanice, duální set GPS Hiper pro, další GPS přístroje různých typů, dron a detektory kovů. Tato technika je zčásti sdílena s ÚKAR.
- *ArcheoDílna*. V návaznosti na projekt ArchaeoCentrum Čechy-Bavorsko má ÚPA přístup do tzv. ArcheoDílny v Bärnau/Tachově.
- *Studijní sbírkový fond* zahrnuje několik tisíc předmětů, zčásti neinventarizovaných.
- Studijní akreditace předepisují povinné několikátýdenní *letní praxe* pro studenty Bc. i Nmgr. formy studia. V uplynulých letech byly tyto praxe finančně zajištěny z výzkumných prostředků GA ČR (Praha-Vinoř) nebo přímo s podporou FF UK (Vojenice).
- V roce 2017 se ÚPA podílel na organizaci konference *Archeologie a veřejnost*.
- Pracovníci ÚPA získali opakovaně *Cenu Eduarda Štorcha* za zásluhy o popularizaci archeologie (2016: M. Popelka, Z. Bláhová; 2019: R. Šmidtová).

- Činnost ÚPA je zviditelněna webovými stránkami (design 2010), facebookovým a instagramovým účtem (spravuje R. Šmidtová).

Příležitosti a cíle

1. ***Jednotná archeologie na FF UK.*** Oddělené fungování archeologických pracovišť na FF UK má své praktické opodstatnění. Navenek by ale bylo propagačně výhodné vystupovat jako jeden celek (jak se již děje např. při MDA), a to alespoň formou společných webových stránek, prezentací a workshopů.
2. ***Aktualizace webových stránek ÚPA*** ústavu podle celofakultního vzoru.
3. ***Laboratoř pro studium materiální kultury.*** Provoz archeologický pracovišť zahrnuje řadu aktivit, které vyžadují zvláštní a zároveň snadno dostupné prostory. V současnosti žádné ze tří archeologických pracovišť (ÚKAR, ÚPA, ČEgÚ) nedisponuje odpovídající infrastrukturou, a tyto aktivity jsou tak zajišťovány ad hoc. Usilujeme proto o vytvoření *Laboratoře pro studium hmotné kultury*. Jednání s vedením FF UK aktuálně probíhají (předběžně jsou vyčleněny 2–3 místnosti v Kampusu Hybernská).
4. ***Archeologická základna FF UK v Mělníku (spolu s ÚKAR).*** Pro fungování základny je klíčové zapojení interních doktorandů a nadaných studentů. Domníváme se, že provoz lze zlepšit pověřením konkrétních osob a případnou stipendijní odměnou. Základnu plánujeme obnovit jako plnohodnotné zázemí pro dlouhodobé archeologické výzkumy a zpracování nálezů.
5. ***Stabilizace financování studentských praxí.*** Situace, že povinné letní praxe nemají institucionálně zajišťované financování, neodpovídá nárokům nové akreditace. Cílem je zajistit minimální částku na jejich realizaci, která by byla hrazena z prostředků FF UK a nezávisela by na aktuálně probíhajících výzkumných projektech. Předpokládáme součinnost s ÚKAR.

5. Výhled na období 2022–2024

Roku 2022 by ÚPA měl být respektovaným univerzitním pracovištěm, zahrnujícím jednoho profesora, tři docenty/ky, jednoho či dva odborné asistenty/ky, jednoho technicko-pedagogického pracovníka (spolu s ÚKAR) a dva AT pracovníky. Financování by bylo z potřebné části zajištěno projektovými prostředky. Síť soustavně budovaných domácích i mezinárodních partnerství bude umožňovat podávání a řešení prestižních národních i evropských grantů. Vědecko-výzkumná činnost bude reflektovat závažná společenská témata a přitahovat nadané uchazeče a doktorandy; redigováno bude periodikum *Praehistorica*

(Scopus). ÚPA bude mít zázemí pro pedagogické, výzkumné i prezentační aktivity v pražské *Laboratoři pro studium hmotné kultury* a v mělnické *Archeologické základně*. Výuka i výzkum budou reflektovat aktuální trendy v archeologické vědě. Do chodu ústavu a výzkumu budou zapojeny badatelské týmy složené ze zkušených akademických pracovníků, doktorandů a vybraných studentů. Pulzující studentský spolek se bude podílet na organizaci mezinárodních studentských konferencí, uchován bude i medievisticky zaměřený *Doktorandský trojúhelník*. Podporován bude rozvoj unikátních mezioborových témat, čemuž bude napomáhat i nově zavedené sdružené studium. Výuka i badatelská činnost bude efektivním způsobem využívat průsečíky s ostatními archeologickými a materiálově orientovanými obory na FF UK. Do výuky se budou zapojovat hostující profesori. Zahraniční pobyty spolu s badatelskými volny umožní odpovídající karierní růst interních akademických pracovníků.

Za potenciálně zlomové momenty pro roky 2022–2024 považujeme:

1. Úpravy nové akreditace na základě zkušeností s prvními absolventy a podle výsledku studentských evaluací. Cílem je dodržet standardní délku studia a zároveň vysokou kvalitu absolventských prací, umožňujících alespoň dílčí publikaci.
2. Příprava zásadnější generační obměny.
3. Zajištění financování po ukončení OP VVV KREAS a univerzitního programu PROGRES.
4. Obnova infrastruktury, technického a softwarového vybavení.
5. Udržení výsledků projektu ArcheoCentrum Čechy-Bavorsko.

V Praze, 17. dubna 2019

PhDr. Tomáš Klír, Ph.D.
Ústav pro archeologii FF UK